

હેમરપોન્ડ પાર્ક

એચ. જી. વેલ્સ, બ્રિટન

એ નક્કી કરવું ખરેખર મુશ્કેલ છે કે ચોરી આખરે છે શું? શું એ બસ એક ખેલ છે, એક ધંધો છે કે પછી કોઈ વિશિષ્ટ કળા? ધંધો કરવાની આમ તો કોઈ નક્કી રીત હોય, પણ ચોરીમાં એવું કંઈ નહીં. એને કળા પણ કઈ રીતે કહેવી, કારણકે એની કમાણી ગેરકાયદેસર હોય છે. હા, એને એક ખેલ કે પછી રમત જરૂર કહી શકાય. એક એવો ખેલ જેના હજી સુધી કોઈ નિયમો નક્કી કરવામાં આવ્યા નથી અને એમાંથી જે કંઈ દલ્લો મળે એના અનૌપચારિક રીતે ભાગ પાડી દેવામાં આવે છે. ચોરીની આવી અનૌપચારિકતાને લીધે જ હેમરપોન્ડ પાર્કના બે નવાસવા આશાસ્પદ ખેલાડીઓનો દુઃખદ રીતે ખાતમો બોલાવાઈ ગયેલો.

આ ઘટનામાં દાવ પર લાગેલાં હતાં નવપરિણીત લેડી એવલિંગનાં હીરાનાં તેમજ બીજાં નાનાંમોટાં ઢગલાબંધ જરઝવેરાત. લેડી એવલિંગ એટલે સમાજમાં ખૂબ જાણીતાં મોન્ટેગ પેન્સનાં દીકરી. લૉર્ડ એવલિંગ સાથે એનાં થનારાં લગ્નના સમાચાર એકેએક છાપામાં ચમકી રહ્યા હતા. એટલું જ નહીં, એમને લગ્નમાં મળેલી ભેટસોગાદો, એની કિંમત અને હેમરપોન્ડમાં થનારું એમનું હનીમૂન, બધું જ છાપાંઓ સતત છાપ્યા કરતા. આટલાં મોંઘાં મોંઘાં દલ્લા વિષે જાણીને એક નાનકડી ટોળકીમાં ઉત્તેજનાની લહેર દોડી ગઈ. મિસ્ટર ટેડી વોટકિન્સ હતા એ ટોળકીના આગેવાન. નક્કી એવું થયું કે ટેડી એના એક હોશિયાર સાથીદારની સાથે હેમરપોન્ડ ગામની ધંધાકીય ખેપ મારશે.

એ આમ તો હતો એકદમ વિનમ્ર અને એકાંતપ્રિય સ્વભાવનો, એટલે એણે નક્કી કર્યું કે એ ખેપ એક છૂપા વેશે મારશે. એણે પોતાના ધંધાની પરિસ્થિતિનો ઊંડાણપૂર્વક વિચાર કર્યો અને એ, એવા નતીજા પર પહોંચ્યો કે એ કુદરતી

દશ્યો દોરનાર ચિત્રકાર બનીને ત્યાં જશે અને પાછી અટક પણ સ્મિથ રાખશે જેથી કોઈને લગીરેય એના પર શંકા ન જાય. એ તો વહેલો જ રવાના થઈ ગયો અને નક્કી થયા મુજબ એનો સાથીદાર હેમરપોન્ડના એના રોકાણના છેલ્લા દિવસે બપોરે એની સાથે જોડાવાનો હતો.

હેમરપોન્ડ ગામ એટલે સસેક્સનું એક નાનકડું સૌથી રૂપાળું ગામ, જ્યાં હજુ સુધી ઘાસની છતવાળાં ઘરો જોવા મળે. ત્યાં બાબા આદમના જમાનાનું એક ચર્ચ હતું જે એ પ્રદેશમાં સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાતું. ખખડધજ મકાનમાં આટલાં વર્ષોમાં માંડ થોડુંક સમારકામ થયેલું હશે. એની ટોચ આમ તો ઊંચી હતી પણ એના સૌથી ઉપલા માળને લીધે એ ઢંકાઈ જતી હતી. વળી પેલો બીચ વૃક્ષના વન અને ફર્નના જંગલ વચ્ચેથી એક વિશાળ ઘર તરફ જતો પેલો રસ્તો તો એવો કે જો કોઈ નવોસવો કલાકાર કે ફોટોગ્રાફર એને એક વાર જોઈ લે તો એ એના મોહમાં પડ્યા વિનાનો ન રહે. મિસ્ટર વોટકિન્સ ત્યાં પહોંચ્યો ત્યારે એ એની સાથે બે કોરા કેન્વાસ, નવીનકોર કેન્વાસ રાખવાની ઘોડી, રંગોનો ડબ્બો, મોટી ચામડાની બેગ, ચાર્સ પીસે વાપરેલી એવી નાનકડી ખોલબંધ થાય એવી સીડી, પરાઈ અને વાયરોનાં ગૂંચળાં લાવેલો. હજુ તો એ માંડ ત્યાં પહોંચ્યો કે અડધો એક ડઝન જિજ્ઞાસુ ચિત્રકામપ્રેમીઓ લવારો કરતાં કરતાં એને ઘેરી વળ્યા. એ જોઈને એને એટલું તો સમજાયું કે એણે જે વેશપલટો કરેલો એ એકદમ બંધબેસતો હતો. પરિસ્થિતિ તો હવે એવી સર્જાઈ કે એણે એમની સાથે એક કલાકારની જેમ વાર્તાલાપ કરવો પડે, પણ એવી એની ક્યાં કોઈ તૈયારી જ હતી! થયેલું એવું કે એ જે રાત્રે ત્યાં પહોંચેલો, ત્યારે એ ત્યાંના કોચ અને હોર્સ નામના બારમાં જઈને અહીંયાં તહીંયાંની માહિતી ખૂબ કુશળતાથી એકઠી કરી રહ્યો હતો.

ત્યાં યંગ પોર્સન નામની એક વ્યક્તિએ એને પૂછ્યું હતું, “શું તારાં પ્રદર્શનો ઘણી વાર યોજાયેલાં છે?”

“ખાસ નહીં, બસ થોડાં ઘણાં.” વોટકિન્સે જવાબ આપ્યો.

“એકેડેમીમાં યોજાયેલું?”

“હાસ્તો. ક્રિસ્ટલ પેલેસમાં પણ.”

“એમણે તને બરાબર રીતે ટાંગેલો?”

“જો, ટાંગ નહીં ખેંચ મારી. આવું બધું મને ગમતું નથી હં, કહી દઉં છું.”

“ના, ના, એટલે એમણે તને બરાબર મૂક્યો’તો?”

“એટલે તું કહેવા શું માંગે છે?” શંકાશીલ નજરે વોટકિન્સ એને તાકી રહ્યો.
“મને શું ક્યાંક એક બાજુએ મૂકી દેવો પડે એવું તને લાગે છે?”

પાર્સનને ઉછેરેલો એની કાકી અને માસીઓએ, માટે હતો તો એ એક કલાકારને ણજે તેવો જ સજ્જન. એને મન તો થયું કે હું આને સમજાવું કે મારો તને કંઈ આવું આડુંઅવળું કહેવાનું ઇરાદો જરાય નહોતો, પણ વળી પાછી ટાંગવાની વાત કરવાથી વાત વધારે વણસી જશે એમ લાગતાં એણે વાતચીતને બીજા પાટે ચડાવી.

“તું શું મોઢાં બનાવે ક્યારેય?”

“હોતું હશે કંઈ? એવું બધું આપણે થોડી...એ બધું મારી બૈરીને સોંપ્યું.”

“ઓહ, એટલે એ પણ પેઈન્ટિંગ કરે છે એમ? કેટલું સરસ.”

મિસ્ટર વોટકિન્સને આ બધું કશું સમજાતું જ નહોતું, છતાં એણે હામાં હા મેળવી, “હા, સરસ, બહુ સરસ.” એને લાગવા માંડ્યું કે વાત હવે આડા પાટે જઈ રહી હતી, માટે એણે વાત બીજે વાળવા ઝાંવાં માર્યા, “હું તો છે ને તે રાત્રે ચંદ્રના અજવાળામાં હેમરપોન્ડ હાઉસને ચીતરવા અહીં આવ્યો છું.”

“ખરેખર? આ તો વળી એકદમ નાવિન્યપૂર્ણ વિચાર.”

“સાચે. મને આ વિચાર આવ્યો ત્યારે મનેય આવું જ લાગેલું. કાલે રાત્રે જ હું કામ શરૂ કરી દઈશ.”

“હેં? રાત્રે સાવ ખુલ્લામાં તું પેઈન્ટ કરીશ?”

“હા, હા, કેમ નહીં?”

“પણ તને રાતના અંધારામાં કેન્વાસ કઈ રીતે દેખાશે?”

“મારી પાસે પોલીસ જેવી...” ઉતાવળમાં મિસ્ટર વોટકિન્સથી બોલાતાં તો બોલાઈ ગયું પણ પછી તરત એણે મિસ દુર્ગનને બીયરના બીજા ગ્લાસ માટે બૂમ પાડી અને પછી એ પોર્સનને કહેવા લાગ્યો, “મારી પાસે ઢાંકણાંવાળું ફાનસ છે.”

“પણ અત્યારે અમાસનો સમય છે, ચાંદો જ નહીં હોય તો?”

“એમાં શું થઈ ગયું? ઘર તો હશે જ ને. પહેલાં હું ઘર ચીતરી લઈશ અને પછીથી ચાંદો પાછળથી જોડી દઈશ.”

“ઓહ!” આઘાતમાં સરી ગયેલો પોર્સન હવે કશું જ બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં નહોતો.

આ લોકોની આવી તકનીકી વાતો વખતે ચૂપ રહેલો બારનો માલિક, બુદ્ધે દુર્ગન હવે કહેવા લાગ્યો, “રોજ રાત્રે લેડી એવલિંગ અને એના દાગીનાની રક્ષા કાજે ત્રણ ત્રણ તો પોલીસ ત્યાં ઘર પર તહેનાત હોય છે.”

બીજી સાંજે, મિસ્ટર વોટકિન્સ કોરો કેન્વાસ, કેન્વાસ રાખવાની ઘોડી અને ઈતર સામાન ભરેલી મોટી બેગ હાથમાં લઈ, પેલા બીચનાં વૃક્ષોની વચ્ચેથી પસાર થતા રમણીય રસ્તા પર થઈને, હેમરપોન્ડ પાર્ક પહોંચ્યો અને આખું ઘર નજર સામે જ દેખાય એમ બધી સાધનસામગ્રી એણે ગોઠવી દીધી. એટલામાં ચૂનાની ખાણની ચોકસાઈ કરી, પાર્કમાં થઈ પાછા વળતા મિસ્ટર રોફેલ સંટ એને જોઈ ગયા. પોર્સનની આ નવા આવેલા માણસની વાતો સાંભળીને એને અતિશય કુતૂહલ થયેલું. એની સાથે એની આવી રાત્રિકલાની ચર્ચા કરવા એ જરા એક બાજુ સરક્યો.

જો કે મિસ્ટર વોટકિન્સને એના આગમન વિષે જરા પણ અંદેશો નહોતો. હજુ હમણાં તો એ લેડી હેમરપોન્ડના ખાનસામા સાથે મિત્રતાપૂર્ણ વાતચીત કરતો હતો અને અત્યારે એ ખાનસામા ત્રણ પાળેલાં કૂતરાંઓને જમ્યા બાદ લટાર મરાવવાનું એનું રોજનું કામ પતાવી દૂર અંધારામાં ઓગળી રહ્યો હતો. મિસ્ટર વોટકિન્સ અદાથી રંગનું મિશ્રણ બનાવી રહ્યા હતા. સંટ જેવા એની વધુ નજીક સરક્યા કે ભડકીલા ચમચમતા નીલમ જેવા રંગને જોઈ એમની આંખો આશ્ચર્યથી પહોળી થઈ ગઈ. નાનપણથી જ રંગોની બાબતમાં કેળવાયેલી એમની અતિ સંવેદનશીલતાને કારણે આવા રંગના મિશ્રણ પર નજર પડતા જ, એમનાથી દાંત વચ્ચે સિસકારા કરતા શ્વાસ લેવાઈ ગયો. એ સાંભળી મિસ્ટર વોટકિન્સ ચિડાઈને ઊંધા ફર્યા.

“આટલા ઘૂણા ઉપજાવે એવા લીલા કલરનું કરવા શું ધાર્યું છે તમે?” સંટે પૂછ્યું.

મિસ્ટર વોટકિન્સને હવે બત્તી થઈ કે ખાનસામાની નજરમાં વ્યસ્ત દેખાવાનો ઢોંગ કરતાં કરતાં રંગની બાબતમાં એનાથી મહાભયંકર ભૂલ થઈ ગયેલી. એ જરાક અચકાયો અને એનો લાભ સંટે લઈ લીધો.

“મારી તોછડાઈ બદલ મને ક્ષમા કરશો, પણ ખરું પૂછો તો એ લીલો રંગ

અદ્ભુત લાગે છે. મને જરા ઝટકો લાગી ગયેલો. એનું કરવા શું માંગો છો તમે?”

મિસ્ટર વોટકિન્સ હવે બહાનું શોધવા લાગ્યા. પરિસ્થિતિ સંભાળી લેવા માટે એણે તરત એક નિર્ણય પર આવવું પડ્યું, “જો તમે મારા કામમાં આમ જ વિક્ષેપ કર્યા કરશો તો પછી એ લીલા રંગથી જ મારે તમારો ચહેરો રંગી દેવો પડશે.”

સંતનો સ્વભાવ આમ મજાકિયો પણ સાથે સાથે તેઓ શાંતિપ્રિય પણ ખરા, એટલે એમણે ત્યાંથી ચાલી જવાનું મુનાસિબ સમજ્યું. ટેકરીનો ઢાળ ઊતરતાં વખતે રસ્તામાં સામે એમને પોર્સન અને વેઈનરાઈટ મળી ગયા.

“ક્યાં તો પેલો માણસ વિલક્ષણ બુદ્ધિમત્તા ધરાવે છે અથવા તો એ ભયંકર ચસકેલ છે. જાવ, જાવ, જરા ઉપર જઈને એનો લીલો રંગ તો જુઓ..” આટલું બોલી એણે એનો રસ્તો નાપવા માંડ્યો.

સંધ્યાનો આછેરો ધૂંધળો પ્રકાશ, ઘોડી પરના કેન્વાસ પર રેલાઈ રહેલો ઘાટેરો લીલો રંગ, ઘોડીની આજુબાજુ ઊભેલાં લોકો દ્વારા મૂંઝામાં હસતાં હસતાં થઈ રહેલી મજાક મસ્તી, આવી બધી સુખદ કલ્પનાઓથી એનો ચહેરો ચમકી રહ્યો હતો.

પોર્સન અને વેઈનરાઈટને મિસ્ટર વોટકિન્સે શાંતિથી સમજાવ્યું કે એ જે ચિત્ર દોરી રહ્યો હતો એમાં એ સૌથી પહેલાં લીલા રંગનો થર કરવા માંગતો હતો. એ લોકોએ એનો જે પ્રતિભાવ આપ્યો એ પછી એણે નાઠૂટકે કબૂલવું પડ્યું કે એ એક એના પોતાના દ્વારા શોધાયેલી નવી જ રીત હતી. પોતાની જબાન પર લગામ લગાવતાં છેલ્લે એ એટલું જ બોલ્યો કે કોઈ પણ આવતા જતા ઐરાગૈરા નથુખેરા લોકોને એ એની આ ગુપ્ત શૈલી થોડી બકી દેવાનો હતો. એ ઉપરાંત ત્યાં એની આજુબાજુમાં ટંગાઈને, આવી જાતજાતની યુક્તિઓ અજમાવીને, એના જેવા એક નિપુણ કલાકારની શૈલીની ઉઠાંતરી કરવાના બધા સ્વાર્થી લોકોના ઇરાદાઓની એણે ઉગ્રપણે ટીકા પણ કરવા માંડી, જે સાંભળી પેલા બંનેએ પણ ત્યાંથી ચાલતી પકડી.

સંધ્યાએ હવે કાળો રંગ ધારણ કરવા માંડ્યો, પહેલાં એક તારો દેખાયો પછી બીજો. ઘરની ડાબી તરફનાં ઊંચાં વૃક્ષો પર કાગડા ક્યારનાય જંપી ગયા હતા. ઘરના સ્થાપત્યની ઝીણી ઝીણી વિગતો હવે અંધારામાં ઓગળી ગયેલી અને દેખાતી હતી ફક્ત એની ઘાટી રાખોડી રંગની રૂપરેખા. અચાનક ડ્રેસિંગરૂમની

બારીઓમાં અજવાળું થઈ ગયું. કાચથી ઢંકાયેલી અગાશી પણ ચમકી ઊઠી અને ક્યાંક ક્યાંક કોઈ કોઈ બેડરૂમની બારીઓ પીળા પ્રકાશમાં ચમકવા લાગી. ત્યારે જો કોઈ પાર્કમાં કેન્વાસની ઘોડી પાસે ગયું હોત તો એને ખબર પડત કે ત્યાં કોઈ જ નહોતું. કેનવાસની સફેદ સપાટી પર બસ એક ભડકતા લીલા રંગનું ધાબું લાગેલું હતું. મિસ્ટર વોટકિન્સ તો નાનકડાં ઝાડવાંઓની ક્યારીમાં છુપાઈને એમનો સાથીદાર, જે ઘોડાગાડીમાં અહીં લપાતો છુપાતો આવી પહોંચેલો, એની સાથે કશુંક કરવામાં વ્યસ્ત હતા.

મિસ્ટર વોટકિન્સ જે રીતે પોતાને જોઈતી સઘળી સામગ્રી હિંમતથી, બધાની નજર સામે જ, અહીં કામગીરીની જગ્યાએ પહોંચાડી શકેલો એના માટે એને પોતાની જ પીઠ થપથપાવવાનું મન થઈ આવેલું.

“જો, પેલો ડ્રેસિંગરૂમ છે અને જેવી નોકરાણી મીણબત્તી લઈને નીચે જમવા જાય કે આપણે અંદર ઘૂસી જઈશું. બાપ રે! ચંદ્રની ચાંદનીમાં બારીઓ અને એમાં ચમકી રહેલા પ્રકાશને લીધે આ મકાન કેટલું સુંદર લાગે છે! મને ચૂંટિયો ખણ તો જીમ. સાચે મને તો એવું થાય કે, જો હું એક સાચુકલો જ ચિત્રકાર હોત તો! એ, તેં ત્યાં લોન્ડ્રીના રસ્તા પર આડો તાર બાંધી દીધો છે ને?”

એ બિલ્લીપગે ઘર પાસે ગયો અને ડ્રેસિંગરૂમની બારી નીચે જઈને ત્યાં એણે એની ફોલ્ડિંગ સીડી ગોઠવી. એ કંઈ અચાનક આમ આવેશમાં આવી જાય એવો નૌસિખીયો પણ નહોતો. જીમ સ્મોકિંગરૂમની ચોકસાઈ કરી રહ્યો હતો. અચાનક, મિસ્ટર વોટકિન્સની એકદમ નજીક ક્યારામાં કશુંક જોરથી પટકાયું અને એને એક દબાયેલા અવાજે નીકળેલી ગાળ સંભળાઈ. એના સાથીદારે જે તાર બાંધેલો એમાં ભટકાઈને કોઈ પટકાયેલું. એની પાછળની કેડી પર કોઈનાં દોડતાં પગલાં સંભળાયાં. મિસ્ટર વોટકિન્સ એક ખરેખરના કલાકારની જેમ જ પાછા જરા શરમાળ પ્રકૃતિના, તે એણે સીડીને મૂકી પડતી અને સાવધાનીથી એ ક્યારામાં આરપાર દોડવા લાગ્યા. એનું પૂરું ધ્યાન એની પાછળ પાછળ દોડી રહેલા બે જણા પર હતું. એને આગળ એના સાથીદારનો દોડતો ઓળો દેખાઈ રહ્યો હતો. એકાદ ક્ષણમાં જ એણે ક્યારાની પથ્થરની નીચી વાડ ઠેકી અને એ ખુલ્લા બગીચામાં પહોંચી ગયો. એની પાછળ પણ બે જણાના ઘાસમાં ધબ દઈને ઠેકવાના અવાજ આવ્યા.

રાતના અંધારામાં વૃક્ષોની વચ્ચે ભાગદોડ મચી ગઈ. મિસ્ટર વોટકિન્સનો શારીરિક બાંધો સારો અને શરીર કસરતી તે એ એની આગળ જોરજોરથી

હાંફતાં હાંફતાં દોડતા માણસ સુધી પહોંચી ગયો. આમ તો બેઉમાંથી કોઈ એક પણ શબ્દ બોલ્યું નહોતું છતાં જેવા મિસ્ટર વોટકિન્સ એની નજીક સરક્યા કે એના મનમાં શંકા સળવળી. બન્યું એવું કે તે જ ઘડીએ પેલા બીજા માણસે એનું ડોકું બાજુની તરફ ફેરવ્યું અને એની આંખોમાં આશ્ચર્ય ફેલાયું. ‘તો આ જીમ નથી.’ હજુ તો મિસ્ટર વોટકિન્સ આટલું વિચારે ત્યાં તો પેલાએ પોતાની જાતને વોટકિન્સના ઘૂંટણ તરફ ફંગોળી અને બંને જણા જમીન પર પછડાઈને બથંબથ્યા કરવા લાગ્યા.

ત્યાં તો ત્રીજો પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને પેલાએ રાડ પાડી, “મદદ કર મને બિલ.”

બિલ પણ ધમાધમ કરતો ત્યાં આવીને આ બંનેની સાથે જોડાઈ ગયો. ચોથો બચેલો માણસ હતો જીમ, જે આ ત્રણેયથી દૂર બીજી જ દિશામાં વળીને ફંટાઈ ગયેલો.

પછીની બે મિનિટમાં શું શું ઘડી ગયું તે મિસ્ટર વોટકિન્સને સરખું યાદ પણ નથી રહ્યું. એને ઝાંખું ઝાંખું એટલું યાદ હતું કે એનો હાથનો અંગૂઠો કોઈકના મોઢામાં જકડાયેલો હતો અને થોડીક ક્ષણો માટે ડરના માર્યા એ જે બિલનું નામ સાંભળી દોડતો આવેલો, એનું માથું દબાવીને જમીન પર જકડી રાખેલું. કેટલીય લાતો એના શરીરના જુદા જુદા હિસ્સા પર પડતી રહેલી. બિલ સાથે જે બીજો હતો એણે હવે પોતાનો ઢીંચણ મિસ્ટર વોટકિન્સના પેઢુંમાં દઈ માર્યો અને આ રીતે એને ઢીંચણ પર બેવડ વાળી દેવા પ્રયત્ન કર્યો.

જ્યારે તે ભાનમાં આવ્યો ત્યારે એ ઘાસ પર પડેલો હતો ને રાત્રિના ગાઢ અંધકારને લીધે એને કશું ખાસ દેખાતું નહોતું. એ માનસિક રીતે તો આજુબાજુના માણસો ગણી શકે એવી પરિસ્થિતિમાં જ નહોતો છતાં એને લાગ્યું કે જે કુંડાળામાં એને ભાન આવે એની રાહ જોતા ઊભા હતા એ લગભગ આઠદસ જણા હોવા જોઈએ. એને થયું, માર્યા ઠાર, આપણે પકડાઈ ગયા. નસીબ આડે પાંદડું હોય ત્યારે કેવું કેવું થઈ શકે એ બાબતની ફિલસૂફી એ ઝાડવાની તૈયારીમાં જ હતો કે એના અંદરના અવાજે એને બોલતો રોકી લીધો. એના ધ્યાનમાં આવ્યું કે એના હાથમાં હાથકડી નહોતી અને ત્યારે જ કોઈએ એના હાથમાં બ્રાન્ડીની બાટલી પકડાવી. ઓહો! આટલી બધી કરુણા! એ તો ગળગળો થઈ ગયો.

“એને ભાન આવી રહ્યું છે.” ક્યાંકથી એક અવાજ આવ્યો. એને લાગ્યું કે એ અવાજ હેમરપોન્ડના બીજા ખિજમતદારનો હતો.

“અમે બંનેને પકડી પાડ્યા છે.” હેમરપોન્ડનો ખાનસામા જેણે એને બ્રાન્ડીની બાટલી પકડાવેલી તે બોલી પડ્યો, “તમારો ખૂબ ખૂબ આભાર.”

જવાબમાં કોઈ કંઈ બોલ્યું નહીં, છતાં એને હજુ સમજાઈ નહોતું રહ્યું કે આ બધી વાત સાથે એને શું લાગેવળગે?

“બિચારો સ્તબ્ધ થઈ ગયો છે. સાલા પેલા દુષ્ટોએ એને લગભગ પતાવી જ નાખ્યો છે.” એક અજાણ્યો અવાજ આવ્યો.

મિસ્ટર વોટકિન્સે વિચાર્યું કે જ્યાં સુધી એને સાચી પરિસ્થિતિનો તાગ ન મળે ત્યાં સુધી એણે આમ બઘવાયેલા જ રહેવું જોઈએ. એને એની બાજુમાં જાણે નાસીપાસ થઈને ન ઊભા હોય એવા બે કાળા ઓળા દેખાયા. એ બંનેના ઊભા રહેવાની ઢબ અને એમના ખભાની ગોઠવાણ એની બાજનજરે પકડી પાડી. અચ્છા, તો એ બંને એકબીજા સાથે બંધાયેલા હતા. બે જણા! એને બત્તી થઈ. ઝપાટા સાથે એ ઊભો થઈ ગયો. બાટલી એણે એકશ્વાસે પતાવી દીધી. જેવાં એણે લથડિયાં ખાવા માંડ્યાં કે ટોળાંમાં જાણે સહાનુભૂતિની લહેર ઊઠી અને એને સહારો આપી ટેકો કરવા કેટલાંય હાથ આગળ આવ્યા.

એની બાજુમાં ઊભેલો એક ઓળો બોલ્યો, “સાહેબ, હાથ મિલાવો મારી સાથે. હું ખૂબ ઋણી છું આપનો. ઊભા રહો, હું મારો પરિચય આપું તમને. મારી પત્ની લેડી એવલિંગના દાગીના ચોરવાનું દુઃસાહસ પેલા દુષ્ટોને અહીં મારા ઘર સુધી ખેંચી લાવેલું.”

“આપ જેવી આદરણીય વ્યક્તિને મળીને મને ખૂબ આનંદ થયો.” ટેડી વોટકિન્સ બોલ્યો.

“મને લાગે છે કે જેવા તમે પેલા હરામખોરોને ઝાડવાંની વાડ તરફ જતા જોયા હશે કે તરત તમે એમના પર તૂટી પડ્યા હશો.”

“હા, થયેલું તો એવું જ.”

“અરે, એ લોકો બારીમાંથી અંદર પ્રવેશી જાય, ત્યાં સુધી તો તમારે રાહ જોવી જોઈતી હતી. એવું થાત તો એ લોકો રંગેહાથ ચોરી કરતા પકડાઈ ગયા હોત. એ તો તમારાં નસીબ સારાં કે બે પોલીસ ત્યાં ગેટ પાસે જ હતા ને તેઓ

તરત તમારા ત્રણેય સુધી પહોંચી ગયા. તમારામાં ભલે ગમે તેટલી હિંમત હોય એ બંને સામે બાથ ભીડવાની છતાં તમે એકલે હાથે એમને ક્યારેય પછાડી ન શક્યા હોત.”

“હા, એ સાચું. મારે આવો વિચાર કરવાની જરૂર હતી, પણ એવા સમયે કશું સૂઝે જ નહીં ને!”

“ક્યાંથી સૂઝે? કેટલા ઘાયલ કરી નાખ્યા છે તમને એ લોકોએ.” લોર્ડ એવલિંગ બોલ્યા. હવે બધા ઘર તરફ વળવા લાગ્યા.

“તમે જરા લંગડાઈ રહ્યા છો. લાવો તમને હાથ આપું.”

ટ્રેસિંગરૂમની બારીમાંથી હેમરપોન્ડ હાઉસમાં પ્રવેશવાને બદલે મિસ્ટર વોટકિન્સ, થોડીક નશીલી હાલતમાં પોરસાતાં પોરસાતાં કોકના હાથના ટેકે મુખ્ય દ્વારમાંથી અંદર પ્રવેશ્યા.

“મારી બેટી આ તો સાલી સ્ટાઇલથી ચોરી કરી કહેવાય!” મિસ્ટર વોટકિન્સ મનમાં ને મનમાં રાજી થયા. જરાક અજવાળામાં જઈને જોયું તો પેલા હરામખોરો, કોઈક અજાણ્યા શિખાઉ ઘરફોડિયાં નીકળ્યા જેમને મિસ્ટર વોટકિન્સ ઓળખતા પણ નહોતા. એ બંનેને ત્રણ પોલીસ પકડીને રસોડામાં ઘસડી ગયા. એમની નજર સામે જ પશુપંખીઓની સુરક્ષા માટે રાખેલા બે માણસો, એ હરામખોરો તરફ ગન તાકેલી રાખી ઊભા. ખાનસામા, ઘોડાના તબેલાનો ઘોડારિયો અને ગાડીવાને પણ સવાર સુધી એમની ચોકી કરી અને પછી એમને હેઝલહર્સ્ટ પોલીસ સ્ટેશન પહોંચાડ્યા.

મિસ્ટર વોટકિન્સની ખાતરદારીમાં તો કોઈ કમી ન રહી. એમને એક સોફા પર સુવડાવવામાં આવ્યા અને કોઈ પણ સંજોગોમાં એ રાત્રે એમને ગામ પાછા જવાની મનાઈ ફરમાવવામાં આવી. લેડી એવલિંગ તો એના પર પૂરેપૂરાં વારી ગયાં. એમના મતે તો એ બંદો હતો ખૂબ કુશાગ્ર બુદ્ધિમત્તા ધરાવતો, કડેકડે, થોડાક નશામાં છતાં બહાદુર અને હોશિયાર. એટલામાં કોઈક જઈને પેલી ખૂલે એવી સીડી ઝાડવાં વચ્ચેથી લઈ આવ્યું અને એ કઈ રીતે ખોલબંધ થાય તે બતાવવા લાગ્યું. એણે ત્યાં ઝાડવાં વચ્ચે કોઈ અજાણ્યા ચડી આવે તો એને પટકવા કઈ રીતે ત્યાં તાર બાંધવામાં આવેલા એનું પણ વિગતવાર વર્ણન કર્યું. એ તો એનાં નસીબ કે એ આ બધામાં ફસાઈ પડ્યો નહીં. એ લોકોએ એને બધા દાગીના પણ બતાવ્યા.

મિસ્ટર વોટકિન્સે પોતાનાથી વધારે પડતું ભરડાઈ ન જાય એનું ધ્યાન રાખ્યું. જ્યારે કોઈ વાર્તાલાપમાં ન ઈચ્છવા છતાં ભરડાઈ પડાય, તો એ એમાંથી બચવા માટે પોતાના દુખાવાનાં રોદણાં રડવા લાગતો. છેવટે એની પીઠ જકડાઈ ગઈ અને એ બગાસાં ખાવા લાગ્યો. એટલે અચાનક બધાને ભાન થયું કે આટલી ઝપાઝપી પછી એને આમ વાતોમાં ઉલઝાવેલો ન રખાય. એ જલ્દીથી પોતાના રૂમમાં જતો રહ્યો, એ જ લાલ રૂમમાં, જે લોર્ડ એવલિંગના શયનકક્ષની અડોઅડ આવેલો હતો.

સવાર પડી. હેમરપોન્ડ પાર્કમાં હતું એક લીલા ધાબાવાળું કેન્વાસ અને હેમરપોન્ડ વિલામાં હતી ધમાચકડી. ન હતો તો બસ મિસ્ટર ટેડી વોટકિન્સ અને એવલિંગનાં જર-ઝવેરાત.

ધાડ

ચેનિંગ પોલોક, અમેરિકા

પેલા બિચારા ગરીબડાને જોતાંવેંત તમને એની દયા આવે. એણે ડબ્બાના બાથરૂમમાં એવી રીતે જરાક ડોકું કરીને જોયું જાણે હમણાં કોઈ આવીને એને કહેવાનું હોય કે રહેવા દે, રહેવા દે, તું વળી થોડો ત્યાં જઈ શકે? દસેક મિનિટ બાદ જ્યારે એણે સસ્તી સિગાર સળગાવી ત્યારે એવું લાગતું હતું કે જાણે એ એવું કરવા માટે માફી ન માંગી રહ્યો હોય!

હું ટ્રેનના નબળા પ્રકાશમાં ખાસ વંચાય એમ નહોતું છતાં છાપું વાંચી રહ્યો હતો, અને એની ધારી પરથી હું પેલાને ચકાસી રહ્યો હતો. થોડો જાડિયો, ચોરસ માથાવાળો ને માથા પરના ઓળેલા છતાં વિખેરાયેલા લાગતા વાળ. એનાં કપડાં તૈયાર ખરીદેલા બરછટ, જાડા કાટ લાગેલા લોખંડ જેવા કલરના હતા ને અંદરની કોટી પર લગાડેલો પેલો ઝાંખો ધાતુનો બિલ્કો તો ભગવાન જાણે શેનો હતો. એ કોઈ નાનકડા શહેરનો વેપારી કે પછી ખેડૂત હોઈ શકે, પણ એ તો બેમાંથી એકેય ન નીકળ્યો.

“ઓમાહામાં ધંધાકીય કામ માટે આવેલો હું. બે ટ્રક ભરીને સામાન હતો. મારી પત્નીની તબિયત કથળી એટલે મારે એને ડેનવર મોકલી દેવી પડી. એને એ હાલતમાં રજા આપી અહીંયાં આવવા દેવા ડોક્ટર તૈયાર નથી, એટલે પછી બધું વેચીસાટીને હું ત્યાં એની પાસે જઈ રહ્યો છું. તમારા બંનેમાંથી કોઈ ગયું છે ક્યારેય ડેનવર?”

અજાણ્યા લોકો સામે બહુ ખૂલીને વાત કરવાની મારી ટેવ નહીં, એટલે મેં ફક્ત ડોકું ધુણાવી પતાવ્યું પણ આકર્ષક દેખાતો પેલો બીજો સજ્જન, જેણે સારા માંદલાં સિવડાવેલાં કપડાં પહેરેલાં હતાં, એ તરત વાત કરવા તૈયાર થઈ ગયો. પેલા બુટકાને તો કંપની જ જોઈતી હતી એટલે બંને જણા અહીંની તહીંની, માંદી પત્નીની ને ખાસ તો બુટકાના કામકાજની વાતોએ વળગ્યા.

કામકાજ આમે કંઈ બહુ કાંદા કાઢે એવું હતું જ નહીં, માટે જ તો એનાથી પોતાનો પીછો છોડાવવાની ખુશી હતી બુટકાને. છવ્વીસ છવ્વીસ વરસના લગ્નજીવનમાં પહેલી વાર બંને ઘૂટાં પડેલાં. સખત માંદી એવી અસહાય કેરી, એના વિના હિજરાતી હતી. કદાચ હવે એમની પાસે સાથે રહી શકાય એવો ઘણો સમય બચ્યો પણ ન હતો. બહુ બહુ તો એક કે બે વરસ. હવે એક દિવસય વેડફવો પાલવે એમ નહોતો. થોડો વખત ડેનવરમાં જ કંઈ કામ શોધીને રહેવું પડે. અત્યારના કામમાં જે પૈસા મળેલા એનાથી થોડા દિવસ ટકી જવાય, પણ માંદગીના ખર્ચા કેટલા! કેરીને તો આવી બધી ચિંતાઓનો બોજ જ ન અપાય. કેટલી સારી હતી એ!

“તો તમે કોઈને ઓળખો છો ત્યાં ડેનવરમાં?”

પલો લાંબો સજ્જન ઓળખતો હતો. આવડો આ બુટકો ને વળી ધંધો? વિચિત્ર જ કહેવાય નહીં? ત્યારે જ મારી નજર અનાયાસ એક ટ્રેનની લૂંટફાટના સમાચાર પર પડી.

મેં મોટેથી વાંચવા માંડ્યું, “અલ માર્ટિન ગઈ કાલે પાંચ જણાની સહાય લઈને ચેચેનની જેલ તોડીને ભાગી ગયો. ભાગતી વખતે બધા ચારેકોર આડેઘડ ગોળીઓ ચલાવી રહેલા. પોલીસ તો પાછળ પડેલી જ હતી, પણ એરિઓસાના ઉત્તર તરફ પહોંચ્યા, ત્યાં તો એ લોકો ક્યાંક ગુમ થઈ ગયા. ઓમાહાથી પશ્ચિમ તરફ જતી બધી ટ્રેનોમાં બંદૂક સાથે ગાર્ડ ડ્યૂટી પર હશે.”

“મેં તો કોઈ ગાર્ડને આપણી ટ્રેન પર જોયો નહીં.” લાંબડો બોલ્યો.

“સમાચાર આવતા પહેલાં જ આપણી ટ્રેન નીકળી ચૂકી હશે કદાચ. બાપ રે! મારા છસો ડોલર જો મારે ગુમાવવા પડે, તો મારું તો આવી જ બને.” ચિંતાતુર બુટકો બોલ્યો.

“છસો ડોલર?”

ક્ષમા યાચતો હોય એમ પેલો બુટકો બોલ્યો, “એ કંઈ બહુબધા ન કહેવાય, પણ ઓછું તો ઓછું, જેટલું પણ આપણી પાસે હોય એની આપણને કિંમત તો હોય જ ને! હું કોઈ જાતનું જોખમ લેવા માંગતો નથી. મેં તો મારા પૈસા કોટીની અંદર સીવી લીધેલા છે. ગમે તેટલો હોશિયાર ચોર ડાકુ પણ એને ગોતી નહીં શકે.”

“કાશ, મનેય આવો વિચાર આવ્યો હોત! મારી પાસે એક ઘડિયાળ છે જેને ગુમાવવી મને પાલવે એમ નથી. મારા દાદાની ઘડિયાળ છે એ.” લાંબડો બોલ્યો.

પછી અમારી વાતો ઘાતકી ચોરટોળકી અને એમનાં કારનામાં તરફ વળી. આમ તો પશ્ચિમમાંથી બધી ટોળકીઓનો સફાયો થઈ ગયો હતો, બસ, થોડીઘણી બચેલી હતી, જે વધી રહેલી વસ્તી અને નવી નવી આધુનિક ટેકનિક સામે હારવાના વાંકે ઝઝૂમી રહી હતી. અલ માર્ટિન અને એમની ટોળકી કદાચ બચેલી છેલ્લી ટોળકી હતી પણ એમણે પહેલાં પાર પાડેલી કેટલીય બેંક અને ટ્રેનની ધાડના લીધે એમના નામથી જ બધા થયરતા. અંધારાને ચીરતી જઈ રહેલી ટ્રેનમાં અમે ડરના માર્યા ધીમે ધીમે ફુસફુસાવી રહ્યા હતા.

થોડી વારમાં પાછા અમે આત્મવિશ્વાસથી વાતો કરવા લાગ્યા અને પેલો બુટકો એની પત્નીની રામકહાણી કહેવા લાગ્યો. બસ, ત્યારે જ અચાનક ગોળીબારના ધડાકા સંભળાયા અને બ્રેકની ચિચિયારી મારતી ટ્રેન એકઝાટકે ઊભી રહી ગઈ. હું ઊંચળીને સામે બેઠેલા લાંબડાના ખોળામાં ફંગોળાયો. એ ઊભો થઈને પેન્ટના પાછળના ખિસ્સામાં હાથ નાખે ત્યાં તો હું એના પર ધડામ કરતા પડ્યો જેના લીધે એ પણ નીચે પટકાયો. અમે હજુ માંડ છૂટા પડીને ઊભા થઈએ ત્યાં તો બે જણા બંદૂક તાકતા અમારી સામે કમ્પાર્ટમેન્ટમાં ઊભેલા દેખાયા.

“હાથ ઉપર કરો ને ઊભા થઈ જાવ.” એકે કહ્યું. “ચાલી, જો તો પેલા લાંબડા પાસે બંદૂક છે. તમે બધા હવે શાંતિથી ઊભા રહો. ચાલી બધું ભેગું કરી લેશે.”

ચાલીએ સરળતાથી બધું ઉસેડવા માંડ્યું. સૌથી પહેલાં પેલા લાંબડાની બંદૂક લઈ લીધી અને અમારા બધાના પાછળનાં ખિસ્સાં તપાસ્યાં. પછી મારી પર એની રહેમ નજર પડી અને એણે મારું પર્સ અને થોડાઘણા નાનામોટા દાગીના સેરવી લીધા. બધું સાથે લાવેલી થેલીમાં નાખી એણે મારા શરીર પર હાથ ફેરવવા માંડ્યો. લેવા જેવું કશું હવે મારા શરીર પર નહોતું એનો એને સંતોષ થતા એણે હવે બુટકાનો વારો પાડ્યો. પેલા માણસે હવે દરવાજામાં ઊભા રહીને એની બંદૂક મારી તરફ તાકી રાખેલી. બહારથી આવી રહેલા અવાજો પરથી સમજાતું હતું કે જે અમારી સાથે ઘટી રહ્યું હતું એવું જ બીજા ઘણા સાથે પણ થઈ રહેલું હતું.

બુટકાનો ફેંસલો તો અડધી એક મિનિટમાં થઈ ગયો. ચાલીની નિષ્ણાત આંખોએ એને માપી લીધો ને એના કોટનાં ખિસ્સામાંથી મહત્વનું એવું કશું

એને હાથ ન લાગ્યું. પેલા લાંબડાનાં કપડાંમાંથી સૌથી પહેલી એની દાદાની ઘડિયાળ જડી.

“એ મારી ઘડિયાળ રહેવા દો. વારસામાં મળેલી છે.”

“વારસામાં?”

“મારા દાદાની છે એ.”

ચાર્લીને એનાથી બહુ કાંઈ ફરક ન પડ્યો. ડાબા હાથમાં ઘડિયાળ પકડી એ જમણા હાથે પેલાનો કોટ તપાસવા આગળ આવ્યો.

પેલો ઘડિયાળ પરથી નજર હટાવ્યા વિના બોલી ઊઠ્યો, “આની તમને દસ રૂપરડી પણ નહીં મળે. મને છોડી દો, તો તમે વિચાર્યું પણ નહીં હોય એવી જગ્યાએથી હું તમને છસો ડૉલર અપાવું.”

પેલા બુટકાના ચહેરાનો રંગ ઊડી ગયો.

“એ તો તું ઘડિયાળ વિના પણ હવે કહીશ.” ચાર્લી એની તરફ હથોડા જેવી મુઠ્ઠી ઉગામતાં બોલ્યો.

“જવા દે.” બંદૂકવાળો બોલ્યો. જે રીતે એણે સત્તાવાહી અવાજે કહ્યું એ પરથી હું સમજી ગયો કે અમારો ભેટો મિસ્ટર માર્ટિન સાથે થઈ ગયો છે.

“બાખડવાનો સમય નથી હવે. બીજા બધાનું પતી ગયું છે. ચાલ સોદો કરીએ. બોલ ભાઈ, ક્યાં છે છસો ડૉલર?”

“પેલા બુટકાની કોટીમાં સીવેલા છે.”

થોડી ઝપાઝપી કરવી પડી એમણે, પણ એ એમને છેવટે મળી ગયા. આખી કોટી જ ઉતારીને એણે થેલામાં પટકી ત્યારે નવીનકોર નોટો બાખડવાનો અવાજ મને સંભળાયો.

પાંચેક મિનિટમાં તો માર્ટિન એના મિત્રો પાસે ઝાડી-ઝાંખરાંમાં પહોંચી ગયો અને જેવી ત્રણ ગોળીઓ હવામાં વધૂટી કે ટ્રેન ચાલુ થઈ ગઈ. પેલા બુટકાની હાલત ખરાબ હતી છતાં એનામાં હજુ લડી લેવાની તાકાત બચેલી હતી.

“સાલા લબાડ” બોલતો એ લાંબડા તરફ ફર્યો. હું પણ એની મદદ કરવા તૈયાર થઈ ગયો.

પણ પેલો લાંબડો બસ મરક્યો, “શર્ટ પહેરી રાખ.” એણે પોતાની કોટીનાં

બટન ખોલ્યાં ને અંદરના ખિસ્સામાંથી એક જાડું કપડાનું કવર કાઢી એમાં રહેલા પૈસા ગણવા લાગ્યો. “આ લે તારા પૈસા. અને બીજા સો પણ રાખ વધારાના. હું ઓમાહામાં રેસ રમતો હતો અને આ થોકડીમાં બાવીસ હજાર ડોલર છે. આ ઘડિયાળ તો મેં કાલે રાત્રે રસ્તા પરથી ખરીદેલી. એની કોઈ કિંમત નથી આમ તો, પણ તું કેરીને આ એક યાદગીરી તરીકે આપી શકે.”

ધડામ કરતો બુટકો સીટ પર પટકાયો.

લાપતા યુવતી

વિલિયમ મેકડાર્ગ, અમેરિકા

“પોલીસની મુશ્કેલીઓ ક્યારેક બીજા લોકોની પણ મુશ્કેલીઓ બની જતી હોય છે”, ઓ’મેલીએ કહ્યું, “અને હમણાં મારી મુશ્કેલી એ છે કે ફિલ્મની અભિનેત્રી મારવા ટુલેર ગુમ થઈ ગઈ છે. આ આમ તો ગુમ થયેલી વ્યક્તિનો કેસ છે, પરંતુ હવે એટલા બધા લોકોને ખાતરી થઈ ગઈ છે કે આ યુવતી મૃત્યુ જ પામી હોવી જોઈએ એટલે હત્યાના કેસમાં કામ કરતા અમે પોલીસો પણ હવે આ કેસ પર કામ કરી રહ્યા છીએ. મને લાગે છે કે તમે આ કેસ વિષે જાણતા જ હશો.”

“હા, હા ખબર જ હોયને!” મેં કહ્યું, “જેટલા લોકો છાપાં વાંચતા હોય એ બધાને ખબર છે વળી. પહેલાં તો એને ફક્ત નાનાનાના રોલ મળતા હતા. પછી એક મોટી ફિલ્મમાં મોટો રોલ મેળવવા માટેની સ્પર્ધા એ જીતી, પણ જે દિવસે એણે કરારનાં કાગળિયાં પર સહી કરવાની હતી એની આગલી રાત્રે જ એ ગાયબ થઈ ગઈ.”

“બરાબર.”

“કેટલાંક લોકોને એવું લાગતું હતું કે એ ફિલ્મના પ્રચાર પ્રસાર માટેનું નાટક હતું.”

“પણ હવે એ લોકો એવું નથી માનતા.”

“એની તો ફેડરિક સુરેલ સાથે સગાઈ પણ થઈ ગયેલી, પણ એણે એ તોડી નાખી અને પછી એને મળવાનું સાવ બંધ કરી દીધું. પેલો કેટલુંય કરગર્યો, ત્યારે એણે એને છેલ્લી વાર મળવાની હા પાડી. એ એની ગાડીમાં એની સાથે બહાર ગઈ અને ત્યાર પછીથી કોઈએ એને જોઈ નથી.”

“તને તો બધી ખબર છે. મારે હવે તને વધારે કંઈ કહેવાની જરૂર નથી લાગતી.”

એણે મને પેલી યુવતીનું પોલીસ પાસે હતું તે વર્ણન અને એની એક નાની તસવીર બતાવી. એ ખૂબ જ સુંદર હતી.

“ચાલ, મારે હવે તપાસ કરવા નીકળવું પડે એમ છે.”

અમે મિસ ટુલેરની સૌથી કરીબી સ્ત્રીમિત્ર પાસે ગયા. એનું નામ મિસ પર્લિંગ હતું. અમે એને ફોટોગ્રાફરના સ્ટુડિયોમાં લગભગ નિર્વસ્ત્ર અવસ્થામાં ફોટા પડાવતી જોઈ.

“મિસ ટુલેર વિશે તમારું શું માનવું છે મિસ પર્લિંગ?” ઓ’મેલીએ એને પૂછ્યું.

“એ જીવતી ન હોય હવે.”

“મને નથી લાગતું કે તમને એવી કશી ચોક્કસ રીતે ખબર હોય.”

“ખબર છે મને. સાંભળો, માર્વા અને હું બહુબે વરસથી સાથે જતાં હતા. અમે સાથે ફોટો શૂટ માટે જતાં હતા, અમે કોરસમાં ગીતો ગાયાં છે, અમે ફિલ્મોમાં નાનાનાના એક્સ્ટ્રાના રોલ પણ મેળવતા અને જે કંઈ પણ કરી શકતા હતા તે કરતા, કારણકે અમને ખાતરી હતી કે એક દિવસ અમને અમારું નામ થાય એવી મોટી તક મળશે. ઠીક છે, એને એની તક મળી અને તે એક મોટી તક હતી, પછી એ પેલો કરાર સહી કર્યા વિનાની રહે ખરી? સિવાય કે એ જીવતી જ ન હોય.”

“એનાથી કશું સાબિત ન કરી શકાય મેંડમ. મને કહો, શું આ એની સારા માંદગી તસવીર છે?”

“હા. પોલીસને તસવીર જોઈતી હતી, અને મેં તેની શ્રેષ્ઠ તસવીર પસંદ કરેલી.”

“એણે તમારી સાથે ક્યારેય સુરેલ વિશે વાત કરેલી?”

“હા, એણે મને કહેલું કે એ એની સાથે લગ્ન કરવાની હતી. પાછળથી એણે કહેલું કે હવે એ લગ્ન નથી કરવાની, પણ મને એનું કારણ નહોતું કહ્યું અને આમે હવે તો લગ્નનો પ્રશ્ન જ નહોતો ઊભો થતો, કારણકે એ તો કેલિફોર્નિયા જતી રહેવાની હતી ને!”

જેવા અમે ત્યાંથી બહાર નીકળ્યા કે તરત ઓ’મેલી મને કહેવા લાગ્યો, “તને ખબર છે પેલા સુરેલે સૌથી પહેલાં શું કર્યું? પોતાના માટે વકીલ રોકી લીધો.”

અમે સુરેલને મળવા ગયા. તેના પોલીસ રિપોર્ટમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે તે

નાટકોમાં રસ ધરાવતો હતો અને નાટકો અને ફિલ્મો લખતો હતો પણ એમાં પૈસા રોકવા કોઈ તૈયાર નહોતું.

અમે ગયા ત્યારે એ ઘરે જ હતો. એક સુંદર મોટા એપાર્ટમેન્ટમાં એની સાથે બીજો એક માણસ પણ હતો. તેઓ બંને લગભગ છવ્વીસ વર્ષના હતા અને ફૂટડા દેખાતા હતા.

“પોલીસ? બીજી વાર?” પેલા બીજા માણસે પૂછ્યું.

“હા.”

“પોલીસના કોઈ જવાબ આપવા તું બંધાયેલો નથી.” એણે સુરેલને તાકીદ કરી.

“તે કેમ તું એનો વકીલ છે?” ઓ’મેલીએ પૂછ્યું.

“મારે એનો જવાબ આપવાની જરૂર તો નથી, પરંતુ હું આપીશ. હા, હું એની સાથે રહું છું અને મારું નામ હર્ન છે.”

“એણે જવાબ તો આપવો જ પડશે. આની સગાઈ પેલી મેડમ સાથે થયેલી હતી. જેવો પેલીને ફિલ્મનો કોન્ટ્રાક્ટ મળ્યો કે એણે આની સાથેનો સંબંધ તોડી નાખ્યો. એ એને ગાડીમાં લઈ ગયો તે ગયો, પેલી પછી પાછી જ ન આવી. પ્રશ્ન એ છે કે શું એણે પેલીને મારી નાખી છે?”

“હોતું હશે કંઈ?” સુરેલ બોલી ઊઠ્યો, “એને કોન્ટ્રાક્ટ મળ્યો એ પહેલાં જ અમારી સગાઈ તૂટી ગઈ હતી. હું સ્વીકારું છું કે હું એને મળ્યો હતો ખરો, મેં તેને મારા વિશે પુનર્વિચાર કરવા સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને અમે એના વિશે વાત કરવા માટે ગાડીમાં ફરવા ગયા.”

“ક્યાં ગયેલા?”

“નદીના કિનારાવાળા રસ્તે. પછી અમે પાછા પણ આવી ગયેલા. અમારી વચ્ચે સગાઈ તોડવા વિશે થોડી બોલાચાલી પણ થઈ અને એ ગાડીમાંથી ઊતરી ગઈ.”

“અચ્છા? આ ક્યાં થયેલું?”

“બોંતેરમા રસ્તા પર. એ પછીથી મેં એને ક્યારેય જોઈ નથી.”

અમે સુરેલની ગાડીની પોલીસે પહેલાં જ તેની તપાસ કરી હતી છતાં ફેરતપાસ કરી. ગાડીમાં કશું ઘટ્યું હોય એવાં કોઈ નિશાન એમાં નહોતાં.

“તું તો હવે ફસાઈ ગયો ઓ’મેલી.” મેં જણાવ્યું.

“તું આ મને કહે છે? મને?”

“ના, ના, એટલે આખા પોલીસ ખાતાને કહું છું. તમે કોઈને ગિરફતાર નહીં કરી શકો, કારણકે તમે સાબિત પણ કરી શકતા નથી કે ગુનો થયો છે. પેલી કોઈ પણ દિવસે પ્રગટ થઈ શકે છે, જો ન્યૂયોર્કમાં નહીં, તો ક્યાંક બીજે - કદાચ કેલિફોર્નિયામાં.”

“મને નથી લાગતું કે એ એમ આવી જશે. આપણે એ જ્યાં રહેતી હતી ત્યાં જઈએ ચાલ.”

એ એક નાનકડો, અવ્યવસ્થિત રીતે રખાયેલો ફ્લેટ હતો. ત્યાં મિસ ટુલેરની ઘણીબધી તસવીરો હતી. થોડા ઘણા પત્રો પણ હતા ત્યાં, જેમાંથી કેટલાંક જે પુરુષોએ લખેલા હતા એને તો પોલીસે અગાઉથી જ લઈ લીધેલા. જો કે એ પત્રો તપાસમાં કોઈ રીતે મદદરૂપ નહોતા થયા.

હા, થોડા ઘણા દાગીના પણ હતા ત્યાં જેને ઓ’મેલી ઝીણવટપૂર્વક તપાસી રહ્યો હતો.

“દાગીના માટે તો ખૂન નહીં જ થયું હોય, કારણકે બધા દાગીના સાવ સસ્તાવાળા છે.”

એણે દાગીનાની કેટલીક તસવીરો લીધી, અને અમે વડામથક પર પાછા ફર્યા. તે પછી હું તેને દરરોજ મળતો, પરંતુ તે દર વખતે કહેતો કે કેસમાં કંઈ નવું જાણવા જેવું નથી.

“અમે એના ઓળખીતાં પાળખીતાં બધાને મળી ચૂક્યા છીએ. એમાંથી જ કોઈએ એને પતાવી દીધી હોઈ શકે, પણ અમારી પાસે કોઈ પુરાવા તો હોવા જોઈએ ને!”

બીજા દિવસની સવારે અખબારોમાં સમાચાર હતા કે પોલીસ ધરપકડ કરવા તૈયાર છે. હું ઓ’મેલીને મળ્યો.

“તમે કોની ધરપકડ કરવા જઈ રહ્યા છો?”

“કોઈની નહીં. અમને બીજું કાંઈ કહેવા જેવું જ્યારે ન મળે ત્યારે અમે આવું કશું ધાપી દઈએ.”

“એનો અર્થ એ કે તમે બધા કાર્યક્ષમ નથી. મેં આ આખા કેસનું વિશ્લેષણ

કર્ચું છે, આ સાવ સીધોસાદો કેસ છે. પેલીનું ખૂન થઈ ગયું છે તે નક્કી છે અને તમે ફક્ત એક જ માણસને શોધ્યો છે જેની પાસે તક અને હેતુ બંને હતાં. એણે જ એને છેલ્લી જોયેલી, વળી એ કબૂલ પણ કરે છે કે ત્યારે બંને ઝઘડેલાં. સીધો અને જ ઉપાડીને અંદર કરી દેવો જોઈએ.”

“તું ય હોશિયાર છે હોં કે! પણ ખરેખર પેલી છોકરી સાથે શું થયેલું એ જ્યાં સુધી આપણે જાણી ન શકીએ ત્યાં સુધી આપણે કોઈની ધરપકડ ન કરી શકીએ.”

“સાવ નકામા છો તમે.” મેં ચીસ પાડી.

એ જ્યાં ગુનો નોંધાયેલો એ પોલીસ સ્ટેશન જવા નીકળી રહ્યો હતો. મારે જાણવું હતું કે શા માટે?

“અમે બધાંની પૂછતાછ કરવામાં અમારા પગ ઘસી નાંખ્યા છે, હવે એમનો વારો, આવવા દો એમને હવે પોલીસ સ્ટેશન.”

હું ય સાથે ગયો. ત્યાં ઈન્સ્પેક્ટરની ઓફિસમાં વડો ડિટેક્ટિવ બેઠો હતો. મિસ ટુલેરની એક મોટી તસવીર ત્યાં ટેબલ પર હતી અને એના પર હતું સ્ક્રટિકનું એક મોટું બ્રોચ. મિસ પર્લિંગ બહારના રૂમમાં કેટલાંક અન્ય લોકો સાથે રાહ જોઈ રહી હતી. ત્યાં એક માણસ ફેલ્ડ હતો, જે ફિલ્મ કંપની સાથે જોડાયેલો હતો, અને બીજો એક મિલેન નામનો હતો, જે થિયેટરના વ્યવસાયમાં હતો, એક માણસ જેનું નામ શોનર હતું અને સાથે બે છોકરીઓ પણ હતી. પછી સુરેલ અને તેનો વકીલ અંદર આવ્યા. પછી કેટલાંક વધુ લોકો અંદર આવ્યા. બધા આવી ગયા એટલે એક પોલીસ એમને બધાને વડાની ઓફિસમાં લઈ આવ્યો.

“અમે ટુલેર કેસમાં ગિરફતારી કરવાની તૈયારી કરી રહ્યા છીએ.” વડા ડિટેક્ટિવે બધાંને સંબોધીને કહ્યું. “તમે બધાંએ નિવેદનો આપ્યાં છે, અને તમારામાંથી કોણે સત્ય કહ્યું છે અને કોણે નહીં, એ તો તમે જ જાણો. આગળ વધતા પહેલાં, હું તમને સૌને એક છેલ્લી તક આપવાનો છું. જેઓ ઇચ્છે છે તેઓ તેમના નિવેદનમાં ફેરફાર કરી શકે છે. એક ટાઈપિસ્ટ પાસે બાજુના રૂમમાં તમારાં નિવેદનો છે. તમે ત્યાં એક પછી એક જઈ શકો છો અને તેમને જોઈ શકો છો અને જે ફેરફારો તમે ઇચ્છો તે કરી શકો છો.”

એક પોલીસ મિસ પર્લિંગને બાજુના રૂમમાં લઈ ગયો. અમે રાહ જોતા બેસી રહ્યા. થોડા સમય પછી મિસ પર્લિંગ બહાર આવ્યાં અને ચાલ્યાં ગયાં અને શોનર અંદર ગયા. જ્યારે તે બહાર આવ્યા, ત્યારે પેલી બેમાંની એક છોકરી અંદર ગઈ.

હું ઓ'મેલીના કાનમાં ગણગણ્યો, “મારે ક્યાંક જવું પડે એમ છે, પણ અહીંનું કશું હું ચૂકવા નથી માંગતો.”

“ચુકાઈ જાય એવું અહીં કંઈ થઈ રહ્યું નથી. તું જા. જો પછીથી કંઈ થાય, તો હું તને ફોન કરીશ.”

પછી હું મારા કામે નીકળી ગયો. રાત્રે દસ વાગ્યે એનો ફોન આવ્યો.

“વડામથકે આવી જા.”

ટેક્સી પકડીને હું વડામથકે પહોંચ્યો પણ હું હજુ અંદર જાઉં એ પહેલાં મેં ઓ'મેલી અને બે સાદા કપડાંમાં સજ્જ પોલીસને ગાડીમાં બેસતા જોયા.

“કોઈએ બદલ્યું કે શું પોતાનું નિવેદન?” મેં પૂછ્યું.

“સાવ એટલો બુધ્ધુ તો તું નથી જ.”

અમે લોંગ આઈલેન્ડ તરફ ગાડી લીધી. હેમ્પસ્ટેડ પહોંચી અમે એક નાનકડી કારથી ગલીમાં વળ્યા અને એક નિર્જન મકાને જઈને થંભ્યા. આખું આંગણું ઢગલાબંધ પોલીસથી ઊભરાતું હતું. કેટલાંક એક જૂના સુકાઈ ગયેલા કૂવામાંથી કચરો કાઢી રહ્યા હતા. અમે રાહ જોતા ઊભા રહ્યા અને થોડીક જ વારમાં એ લોકોએ મિસ ટુલેરને કચરાની નીચેથી શોધી કાઢી.

“હવે તમે પેલી ધરપકડ કરશો, નહીં?” મેં ઓ'મેલીને પૂછ્યું.

“થોડો મોડો પડ્યો તું. થોડી વાર પહેલાં જ એ લોકોએ એને દબોચી લીધો છે.”

અમે ગાડીમાં પાછા વડામથકે ગયા. મને એમ હતું કે એ લોકોએ પેલા સુરેલને પકડી લીધો હશે, પણ ત્યાં જઈને જોયું તો ધરપકડ તો વકીલની થયેલી હતી. ઓ'મેલી અંદરના રૂમમાં ગયો જ્યાં તેઓ હર્નની પૂછપરછ કરી રહ્યા હતા અને લગભગ અડધા કલાક પછી તે ફરીથી બહાર આવ્યો.

“હવે બધું સાફ થઈ ગયું.” ઓ'મેલી જાહેરાત કરી.

“કેવી રીતે થયું?”

“હર્ને જ તેને મારી નાખેલી. આ સુરેલ એક સજ્જન માણસ છે. એની પાસે એટલા પૈસા છે કે એને કામ કરવાની જરૂર નથી પડતી, માટે એને નાટકચેટક અને ફિલ્મો બનાવવામાં રસ છે. એ અને હર્ન બંને એકબીજાને બાળપણથી ઓળખે, લોંગ આઈલેન્ડ પર રહેતા હતા ત્યારથી. હર્નની એક વકીલાતની કંપનીમાં નાની એવી નોકરી હતી, એમાં એટલા પૈસા પણ નહોતા મળતા કે રાજાશાહી રીતે રહી શકાય. એટલે આ દયાળુ સુરેલે તેને કહ્યું કે, ‘તું મારી સાથે રહે જ્યાં સુધી તારી સ્થિતિ સુધરે નહીં, અત્યારે તું જેટલા પૈસા ચૂકવે છે તેના કરતાં વધારે ચૂકવવાની તારે જરૂર નથી.’ હવે હર્ન સુરેલ સાથે રહેવા આવ્યો ત્યારે સુરેલની મિસ ટુલેર સાથે સગાઈ થઈ ચૂકેલી હતી. હર્ન એને મળ્યો તે ક્ષણથી જ એના પ્રેમમાં પડી ગયો. સાલી આ છોકરીઓ શું કરી નાખે એ જ આજકાલ કહેવાતું નથી. આ ટુલેર છોકરી પાસે એક સારો સજ્જન વ્યક્તિ હતો જે તેની સાથે લગ્ન કરવા માંગતો હતો, અને તે હર્ન પર વારી ગઈ. એ ઉત્સાહી છે અને સારાં કપડાં પહેરે એટલું જ, બાકી એમાં એ શું જોઈ ગઈ હશે ભગવાન જાણે. એ બંનેના પ્રકરણ વિશે સુરેલને તો કંઈ ખબર જ નહીં, અરે, મિસ પર્લિંગ પણ એનાથી અજાણ, કારણકે જ્યારે મિસ ટુલેર હર્ન સાથે હોય, ત્યારે મિસ પર્લિંગને લાગતું કે તે સુરેલ સાથે છે. હર્નના લીધે મિસ ટુલેરે સુરેલ સાથેની સગાઈ તોડી નાખી, કેમ એ પેલા બિચારાને ખબર જ નહીં. હર્ન તો કડકો હતો. સુરેલનું ઘર છોડીને જવાનું એને પરવડે એમ નહોતું. હવે મિસ ટુલેરને મળે છે પેલો ફિલ્મનો મોટો રોલ. હવે આવા રોલની સામે બિચારા કોઈ પણ પુરુષની શી વિસાત? કદાચ ત્યાં સુધીમાં મિસ ટુલેરને ખબર પડી ગઈ હોય કે હર્ન કેવા પ્રકારનો વ્યક્તિ છે. એ જે હોય તે, જેવા એ ફિલ્મનાં કાગળિયાં પર મત્તું મારશે કે તરત એ બંને વચ્ચેનો સંબંધ પૂરો થઈ જશે એવું એણે હર્નને જણાવી દીધું. જે રાત્રે મિસ ટુલેરનું ખૂન થયું તે રાત્રે એ આ બંને પુરુષોને મળેલી. સુરેલ સાથે ગાડીમાં ફરવા ગઈ ને પછી હર્નને પણ મળી. હર્ને જાતે ચલાવી લેવાની હોય એવી ગાડી ભાડે લીધેલી અને એ બંને લોંગ આઈલેન્ડના પેલા ખાલી ઘરે ગયાં, જ્યાં હર્ન નાનો હતો ત્યારે એનું કુટુંબ રહેતું હતું. એ લોકો ત્યાં પહેલાં પણ ક્યારેક ક્યારેક ગયેલાં હતાં. હર્ને એની સાથે પોતાને છોડી દેવા બદલ ઝઘડો કર્યો પછી એને મારી નાખી.”

“આ બધું તમને કઈ રીતે ખબર?”

“અમને ક્યાં ખબર હતી? હર્ને જ કહ્યું આ બધું. જો સાંભળ, પરિસ્થિતિ જ એવી સર્જાયેલી કે અમને ખબર હતી કે મિસ ટુલેરનું ખૂન થયેલું જ હોવું જોઈએ, પણ લાશ ક્યાં અમને મળી હતી? એ જેટલા જેટલાને સારી રીતે ઓળખતી હતી એ બધાની અમે યાદી બનાવેલી. ખૂનની રાત્રે એ બધા ક્યાં હતા એની તપાસ કરેલી. જે લોકોને આ ખૂન સાથે લાગતુંવળગતું ન હોય એવા લોકોનું નામ યાદીમાંથી કાઢી નાખ્યું. છેલ્લે બચ્યાં ડઝનેક જેટલા લોકો.”

“એ યાદીમાં એક હર્ન હશે.”

“ના, ના, ના પહેલાં નહીં. પેલા ડઝનેક લોકો પાછળ ચોવીસે કલાક પોલીસ પડી રહેતી પણ કશું હાથ ન લાગ્યું. મને વિચાર આવ્યો કે આપણે એવું શું કરીએ જેથી જેણે પણ ખૂન કર્યું હોય એ પોતે જ આપણને જણાવી દે કે ખૂનના સમયે એ ક્યાં હતો. આપણે મિસ ટુલેરના ઘરે ગયેલાને? ત્યાં આપણે એના કેટલા બધા ફોટા અને દાગીના જોયેલા! એનાં જુદાં જુદાં કપડાંમાં થોડા ફોટા મેં સાથે લઈ લીધેલા. એનું શું કરીશ એમ વિચારીને નહીં પણ અમસ્તાં જ. એ ફોટા મેં ધારીધારીને જોયા કર્યા. એકમાં એણે એક બ્રોચ પહેરેલું હતું, જે આપણને એના દાગીનામાં નહોતું દેખાયું. મેં મિસ પર્લિંગને પૂછ્યું કે એ છેલ્લી વાર બહાર ગઈ ત્યારે એણે એ બ્રોચ પહેરેલું કે નહીં. એને તો એવી કંઈ ખબર નહોતી પણ મને એવું લાગ્યું કે જો એ બ્રોચ એના દાગીનામાં ન હોય તો એ એને પહેરીને જ ગઈ હોવી જોઈએ એટલે પછી મને એક યોજના સૂઝી.”

“કેવી યોજના?”

“પેલીને કૂવામાંથી બહાર કાઢી ત્યારે એણે શું પહેરેલું એ તો તેં જોયેલું જ ને? તો પછી શા માટે પૂછે છે? એણે પેલું બ્રોચ પહેરેલું હતું. મેં વિચારેલું કે જે કોઈએ એને પતાવી દીધી હોય એ સતત એ ડરમાં જીવતો હોય કે લાશ મળી જશે તો? તો આપણે જો એને એવું વિચારવા માટે મજબૂર કરીએ કે ખરેખર લાશ મળી ગઈ છે, તો ચોક્કસપણે તો ન કહી શકાય એવું, પણ કોઈ માઈનો લાલ એણે જ્યાં લાશ સંતાડેલી હોય ત્યાં જઈને જોયા વિનાનો ન રહે. મિસ પર્લિંગને એટલું તો યાદ હતું કે પેલા શોનરે જ મિસ ટુલેરને એ બ્રોચ આપેલું. એણે એ ક્યાંથી ખરીદેલું એ કહ્યું. દાગીનાની દુકાનવાળાએ ફોટામાં એને ઓળખી કાઢ્યું. મેં એમની પાસે અદલ એવું જ બીજું બ્રોચ બનાવડાવ્યું. પછી અમે જાહેરાત કરી કે અમે ઘરપકડ કરવાના છીએ, અને એ રીતે બધાને